

Kirándulás *A máshol képi reprezentációi*

Zagyvai Sári

Moholy-Nagy Művészeti Egyetem, Doktori Iskola
Médiaművészet, DLA

Zagyvai Sári

Kirándulás

A máshol képi reprezentációi

Excursion

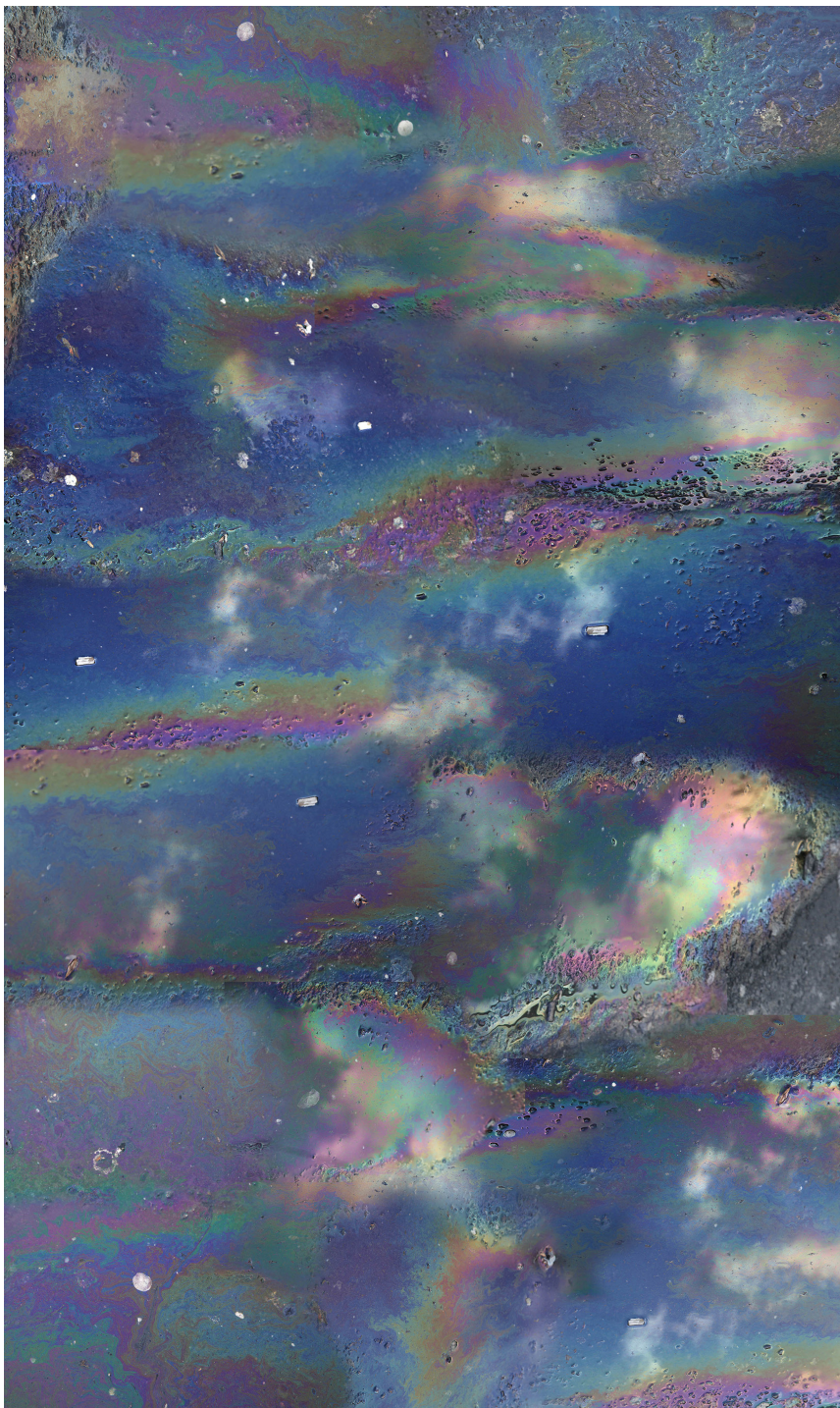
The pictorial representations of being *elsewhere*

Doktori Értekezés

Témavezetők:

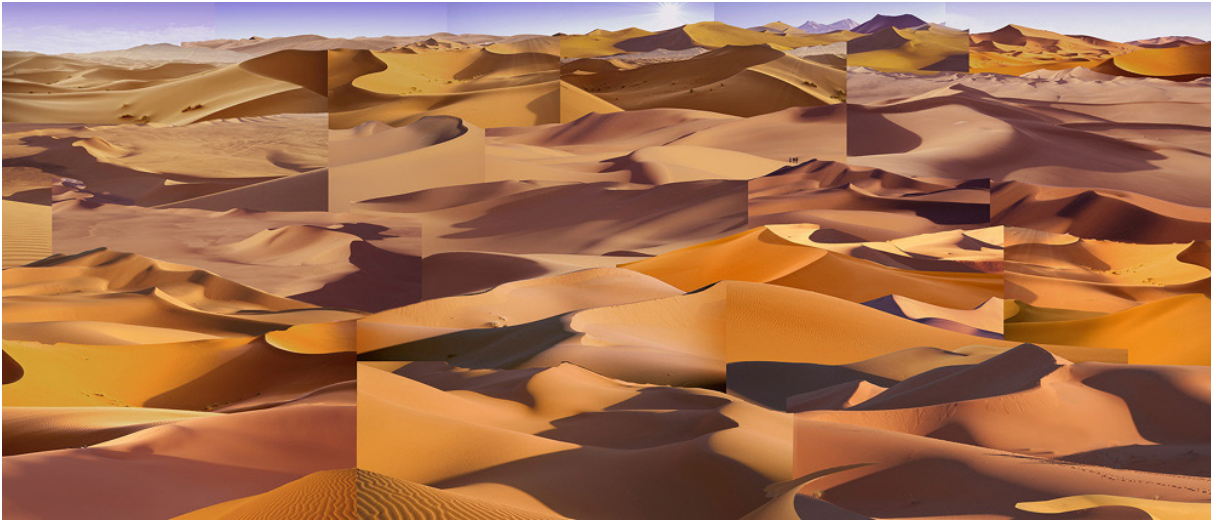
Szalontai Ábel, DLA habil. egyetemi docens

Veres Bálint, PhD habil. egyetemi docens

Tócsa, a Termelt természet című sorozatból (2016)

6. A mestermunkáról

Sivatag, a Termelt természet című sorozatból (2015)

6.1 Digitális táj

„Amikor valamilyen fikciós művel van dolgunk, alapszabály, hogy az olvasónak hallgatólagosan el kell fogadnia egy fikciós egyezményt, amelyet Coleridge ‘a hitetlenkedés felfüggesztésének’ nevezett.“ Az olvasó tisztában van vele, hogy amit elbeszélnek a könyvek, az képzeletbeli történet, de azért nem úgy gondol erre, mintha az író hazugságokat mesélne. A szerző úgy tesz, mintha igazat mondana. “Mi pedig elfogadjuk a fikció egyezményét, és úgy teszünk, mintha az elbeszélte események valóban megtörténtek volna.”¹⁰⁶

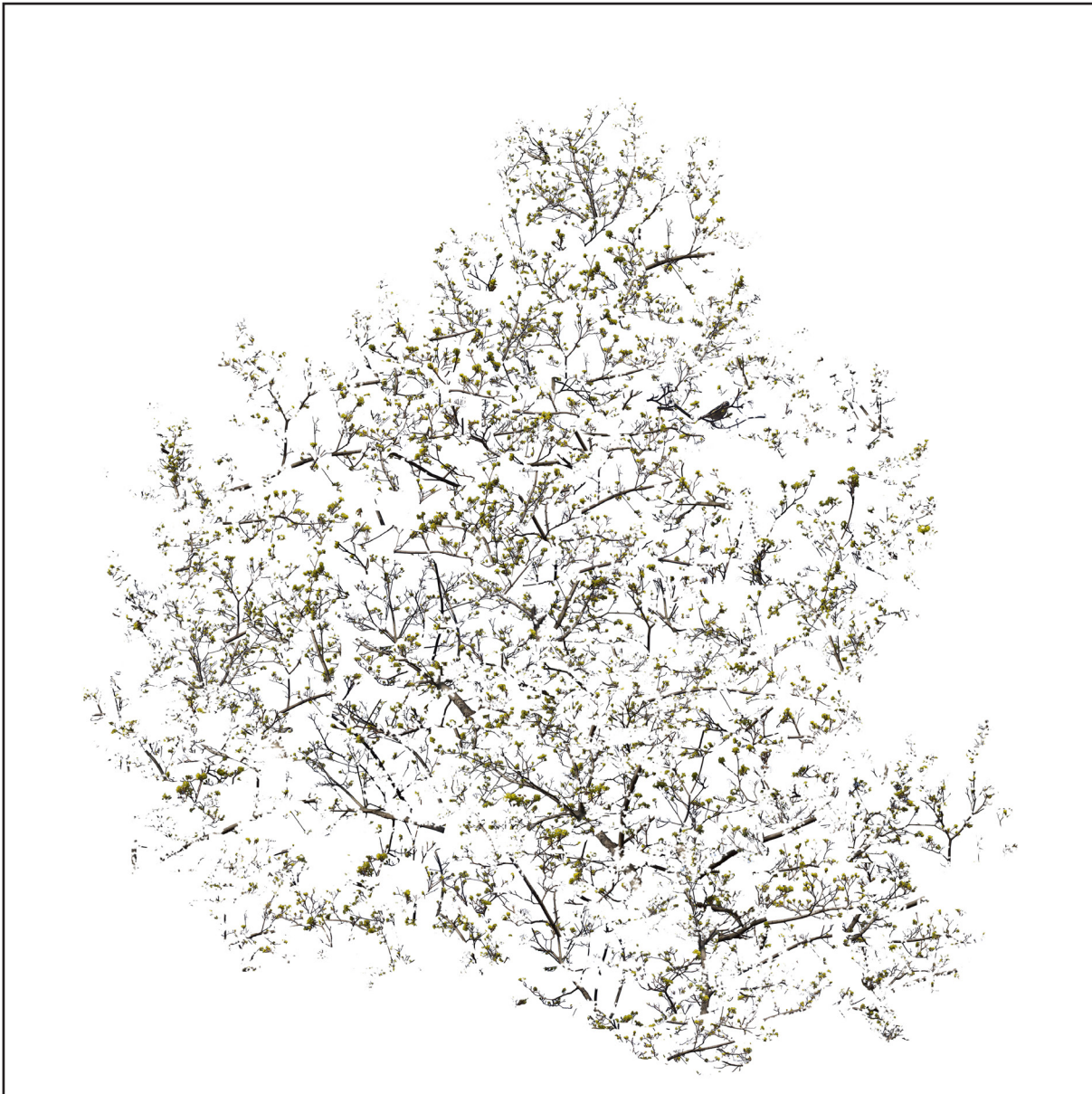
A fikciós irodalmi művekhez hasonlóan a fényképek nézegetésekor is bizonyos dolgokat illetően felfüggesztjük hitetlenkedésünket, másokat illetően azonban nem. A fényképek is ábrázolhatnak hibrid látványokat, képzeletbeli történeteket. A fikció és valóság között húzódó határmező számomra nagyon érdekfeszítő terület. Kutatómunkám és a hozzá kapcsolódó fotósorozatomban izgalmas terepnek gondolom azt, ahogyan az ember belép egy fiktív világba. A valóság és képzelet arányai a különböző műfajú fotográfiák esetében eltérőek lehetnek. A fényképek dokumentalista ágához közel álló sorozatok is bemutathatnak a valóságtól elrugaszkodó világokat. Ez a megközelítés azonban a kísérleti fotográfia terepe is lehet. Az én munkamódszerem a fotográfia experimentális ágához áll közelebb. Úgy gondolom ez a megközelítés nagyobb szabadságfokot enged meg. Fényképeimen a mindennapi digitális képi kultúrából ismert tájak, csendéletek felváltva vagy egymásba átjátszva szerepelnek. A virtuális természeti környezetekhez kapcsolódó tapasztalatokkal és élményekkel az alkotások ezen csoportján keresztül foglalkozom.

*Szobanövények, Termelt természet
című sorozatból (2016)*

Személyes élmény inspirálta a képkészítést. Az egyik legnagyobb stockfotós archívumnak a Shutterstocknak dolgoztam rövid ideig. A képek elbírálása volt a feladatom (reviewerként dolgoztam). Ez azt jelentette, hogy naponta több ezer képet válogattam át, és különböző szempontok alapján utasítottam el, vagy fogadtam el őket az archívum számára. A képkészítő megszokott pozícióját ekképpen az archívum kezelése váltotta fel. Ez a tapasztalat a művészetemre is hatással volt. A képi archívumot böngészve igyekeztem újat létrehozni. Az alkotás során a nem művészi fotográfiákat újrendeztem. Ez a szisztéma, amellyel a képeket egymás mellé sorolom, véleményem szerint érdekes felvetést rejt magában. A fantáziabeli tájképek kiindulópontjai valós helyszíneken készült fotográfiák, a munkák a hagyományos térélményt megbontva fragmentált látványt hoznak létre. Valóságtorzításokkal és művi manipulációkkal – gyakran a részletek ismételtetésével – hoztam létre az absztrakt tájképeimet. Ennek eredményeként születnek meg a tájképeim, amelyek kiváltják a csodálatot és elkápráztatnak. Célom korunk digitális tájképeffektusainak kritikai „túllicitálása”, másfelől viszont a tájkép önleplezése, a „természet képé”-be vetett hit kérdőre vonása.

Az utazásokhoz kapcsolódó alkotásaim egy általános vizuális kánonhoz igazodnak. Digitális montázsaim egyfelől mindennapi barangolásaink emlékeztetői a neten, másfelől saját élmények, kirándulások emlékei. Munkám során a képanyagot az interneten talált képek sokaságának szerkesztésével állítom elő: ezek a képek ugyanis a vizuális köznyelv szintjén fogalmazzák meg azt, amit korunk a tájképről tudni vél.

*Családfa, a Termelt természet című
sorozatból (2017)*

Petra, a Homokozók című sorozatból (2019)

6.2 Távoli képzetek, konstrukciók

Pusztai Bertalan *A turizmus mint médium* című cikke mellett érvel, hogy a turizmus bizonyos értelemben elképzelhető egyfajta médiumként. A médiumok információ átvívő közegként, csatornaként foghatóak fel, amelyek kapcsolatot teremtenek különböző helyek és személyek között. Pusztai Thomas Mock elméleteit idézi, – a médiumok meghatározását illetően – amikor a turizmus működését megfigyelve azt egyfajta köztesként fogja fel. A legfontosabb funkció a távoli tájakról származó ismeretek szállítása. „*A turisztikai marketing önmagát és az egész turizmusipart egy transzparens, eszközszerű, közvetítő médiumként pozicionálva szállítja elénk a messze lévő lokalitás képeit.*”¹⁰⁷

Mint, ahogy arra Levi és Kocher¹⁰⁸ cikkében már történt utalás a virtuális utazás című fejezetben láttuk a virtuális természeti környezetek terjedésének hatására az emberek hajlamosak leértékelni a helyi környezetekhez fűződő érzelmi tapasztalatokat. A tanulmány számomra másik érdekes megállapítása, hogy a turistalátványosságoknak számító természeti képződményekhez kapcsolódó érzelmi tapasztalatokat – ide tartoznak az Amerikai Nemzeti Parkokban átélt élmények vagy a sivatagos tájak látványossága – a kutatások szerint nem értékelik le az emberek.

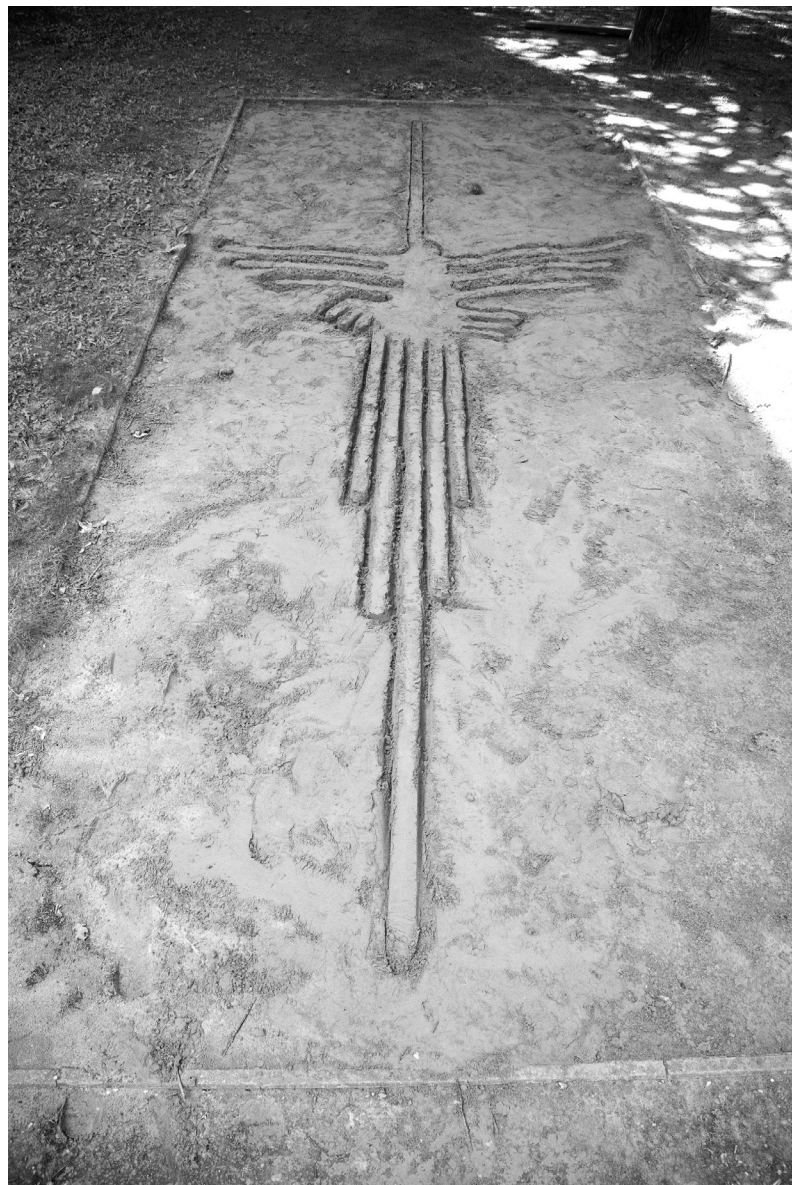
Élethelyzetemből adódóan az otthonomhoz közeli homokozók kiemelten fontos helyszínekké váltak számomra. A játszóterek homokozói és a homok megragadta fantáziámat, és alapja lett egy asszociációs képi játéknak. Konstrukciók formájában egzotikus utak látványosságait jelenítettem meg. A fotográfia eszköztárát használva a valóságos budapesti helyszíneken topográfiailag is létező, távoli vidékeket megidéző képeket készítettem. A konstrukcióknak az interneten talált fényképek voltak a kiindulópontjai.

¹⁰⁷ PUSZTAI 2016, 12.

¹⁰⁸ LEVI, KOCHER 1999 206.

Monument Valley, a Homokozók című sorozatból (2020)

Nazca-vonalak: Kolibri, a Homokozók című sorozatból (2020)

Az otthonomhoz közel felfedezhető lokális, mégis etnikai sajátosságokkal bíró helyszínek közül az éttermeket választottam. Véleményem szerint ezek a helyek távoli tájak képzeteit hordozzák. A munkám másik csoportjába az ilyen típusú etnikai éttermekhez kapcsolódó ételkonstrukciók tartoznak. A *Culinary Institute*-tal együttműködve létrejöhett a komplexumban egy kiállítás. A japán séf Maki Stevenson a helyen egy főző iskolát vezet, ahol a képzés során betekintést nyerhetnek a diákok a magas szintű ételkészítés elméleti és gyakorlati részébe, elsajátíthatják a különböző főzési és sütési alapttechnikákat. A főzőiskola levelezőlistáját használva riportokat készítettem az emlékezet működéséről és az ízek és a távoli tájak kapcsolatáról. Az eredményeket és visszacsatolásokat inspirációnak tekintettem, és az alkotások létrejöttét segítették.

6.3 Kirándulás, digitális–analóg átmenetek

„A medence egy természetes tükör (...) A vízről készült képek egy nagyobb kategória részei. Az átlátszóság megnyilvánulásai. Hockney mindig úgy jellemezte ezt, hogy egy szerethető probléma, és egy grafikai kihívás. Egy átlátszó tárgy, mint egy üvegpohár egyszerre van jelen és mégsem. Tekinthetsz rá úgy, mint egy három dimenziós tárgyra. Tehát önmagában egy tárgy és közvetítő, amelyen keresztül más dolgokat megpillanthatsz.”¹⁰⁹

A vízről készült képek egy nagyobb kategória részét képezik: az átlátszóság reprezentációi. Egy átlátszó tárgy, például egy üvegdarab egyszerre van ott, és nincs ott. Fókuszálhatunk rá, mint egy háromdimenziós tárgyra, vagy átnézhetünk rajta, hogy megpillantsuk a felületén zajló életet. A festményt nézve éppen azt nem szabad látni, írja Földényi, ami a látványt egyáltalán lehetővé teszi: a festéket, annak állagát, az ecset nyomát, a vásznat, a szövését.

„Nem figyelhetünk egyszerre mind a kettőre: ha a könyv tördelését, a papír minőségét figyeljük, láthatatlanná válik a regény virtuális világa. A fényképek esetében ugyanígy a médiumnak átlátszónak kell lennie, hogy a zajló életet megpillanthassuk rajta keresztül.”¹¹⁰

Képeim készítésekor – hasonlóan a fenti példákhoz – a monitor képernyője egyszerre van ott és nincs ott. Kísérleteim során digitális és analóg képet szerettem volna egy hordozón megjeleníteni. A fényképezőgép nélkül készült kép és a monitoron megjelenő képek kombinálásával hoztam létre fiktív tájakat ábrázoló montázsaimat. Az analóg fényképek esetében a kémiai eljárás során, az ezüsthalogenidek különféle sötétedése révén keletkezik a kép a papíron. A tónusokat, a világ leírását egy random struktúra hozza létre. A digitális fényképek esetében a négyzetháló geometrikus, és a fény rögzítése kódolások eredménye. A képeim készítéséhez használt technika során a fekete-fehér laborban a negatívot és a lámpát helyettesítettem digitális screennel. A kétféle kép filozófiája és keletkezésének módja nagyon eltérő. A végtelen tónus, amely a fényt rögzíti, kiterjesztéssel, más szóval testtel látja el a képet. Másfelől képeimet úgy alakítom át, hogy hozzáadok egy teljesen más tárgyat, a nagyításkor fotogramot készítek. Nagyobb méretű képeknél az analóg és digitális technika párosításából keletkezik a papíron egy háló. A vízcseppek, amelyeket egy viráglocsoló sprével spriccelek az iPad-em képernyőjére random méretű és elhelyezkedésű kör alakú foltokként jelennek meg a fotópapíron. Lényegét tekintve ez is egy fotogram, de bizonyos értelemben multiexpozíció jön létre. A fény a cseppeken átszűrődik, és a levilágítás során olyan kép keletkezik, amely negatív és pozitív képet egyszerre jelenít meg.

¹⁰⁹ GAYFORD 2021, 197.

¹¹⁰ FÖLDÉNYI 2010, 11.

FÖLDÉNYI 2010, Tényleg azt látom, amire a tekintetem irányul, vagy mindez, ami elterül előttem, már az én gondolataimnak, vágyaimnak, elképzeléseimnek kivetülése? Mi az, ami előttem közvetlenül adott, a maga érzékiségében, közvetlenségében, és mi az, amit én adok hozzá, az ítéleteimmel, az értéssel, az értelmezéssel? 38.

Tulipánok, Egy kirándulás vázlatai című sorozatból (2021)
Tenger01, Egy Kirándulás vázlatai című sorozatból (2021)

Közben lencseként is működnek a kis vízcseppek: ezek a szétszórva elhelyezkedő csöppek eltorzítják és felnagyítják a digitális hálót, helyenként meggörbítik a rasztert. Hasonlóképpen a növények kitakarnak, és negatív, ugyanakkor analóg képükkel járulnak hozzá vagy vesznek el az erdők, mezők ismerős tájképeiből. Álomszerű víziók, és különféle transzformációk során változtak az archívum képei valóságossá.

„A víziók rendszerint a transzcendencia betöréséről adnak hírt a mindennapi életbe.(...) Bár minden vízió projekció, ez másként ölt formát a spanyol ellenreformáció korában, a romantika idején vagy éppen a huszadik században, (...)”¹¹¹

Bill Viola munkáit nézve, a régi technikával rögzült analóg felvétel – amely ekképpen régies és eltűnő korokra emlékeztet – egymás mellé kerül az új HD minőségű színes felvétellel. Mintha csak két különböző világlátás kerülne egymás mellé és ragadna össze. A velencei San Gallo egy arányaiban kicsi templom, ebben elhelyezkedik a három oltár. Az *Ocean without a shore* című munkáján a tévéképernyők az installálás során az oltárképek helyébe kerülnek. Viola munkája számomra azért nagyon fontos – és ilyen értelemben hatott művészetemre, mert a médium tulajdonságait kihasználva jeleníti meg az installáció a témát. Nem csupán alátámasztja mondanivalóját a különböző technikák egymás mellé rendelésével, hanem a médiumok különféle sajátosságai mesélik el a történetet.

Földényi *Képek előtt állni* című könyvében a vízió festészet című fejezetben értekezik arról, hogy bármennyire is időtlen élményekről számol be a művész, mindenképpen beleilleszkedik alkotásával korának vizuális (festészeti) köznyelvébe. Képeimen a realitást testesíti meg egyfelől az archívumok sztenderdizált látványvilága, másfelől a papírral érintkező tárgyak sziluettje. Mégis az irrealitást éppen a kettő kapcsolódása és a viszonya jeleníti meg. A két színt találkozásából olyan képzeletbeli tájképek jönnek létre, amelyek feloldják és egyszerre kiélezzik azt az ellentétet, amely a kisajátított digitális képek és a mindenféle felesleges képkészítő eszközt nélkülöző fotogrammok között feszül. Szerettem volna közelebb kerülni ahhoz, hogyan viszonyul ez a külső objektív tájkép egy szubjektív és privát képhez.

Tenger 02, Egy kirándulás vázlatai című sorozatból, (2021)

A fantáziabeli tájképeim kiindulópontjai privát élmények. A képek szürreális ábrázolásokhoz állnak közelebb és ekképpen a valóság leképezésétől eltávolodtam. A nagyítás során olyan folyamatokkal kísérleteztem, amelyek nem szabályozhatóak, ellenőrizhetők és magukban rejtik az esetlenségeket és a spontaneitást. Munkám során a mindennapi képi világot a fotólaborban absztrakt művészetté alakítom át. A kiválasztáskor igyekeztem a tipikus ábrázolásokat megtalálni. Az interneten a tájképeket keresve virtuális utazáson veszek részt. Munkamódszeremnek tekintem a virtuális utazások során összegyűjtött kanonikus látványok szisztematikus felkutatását. Ezzel a munkamódszerrel felkutatott sztereotipikus látványok egészülnek ki a laborálás során olyan eljárások, fények vagy objektumok képeivel, amelyek érintkeznek a fotópapírral. A fekete-fehér fényképek célja, hogy megállásra késztessek a nézőket, elidőzésre és lehetőséget teremtsenek a megfigyelésre. A talált képek közvetlen nézetét módosítom és fedem fel azt, ami az én privát élményem és eredetileg láthatatlan. Mestermunkám egy kiállítás formájában valósul meg és látogatható Budapesten a Viltin Galériában 2022 április 13-tól április 30-ig. A mestermunka teljes képanyaga a kiállításon látható.

Hullám, Egy Kirándulás vázlatai című sorozatból (2021)

Indák, Egy kirándulás vázlatai című sorozatból (2021)

Pálma, Egy kirándulás vázlatai című sorozatból (2021)

Hold02, Egy kirándulás vázlatai című sorozatból (2021)